

Prova gratis SvD digital i 1 månad

Sverige Analys

Erik Bergin:

Bara du kan på riktigt bekämpa falska nyheter

FÖJ SKRIBENT

Den amerikanska presidentvalskampanjen präglades av en flod av fejkade nyheter som spreds i sociala medier i historisk omfattning.

Bara om mediekonsumenter vågar utmana sina åsikter med fakta som går emot den egna uppfattningen kan desinformationen bekämpas.

Foto: Janerik Henriksson/TT

NEW YORK. Den 27 augusti 2002 publicerade [New York Times](#) en artikel om vicepresident Dick Cheneys uttalande att det faktum att Irak "ganska snart" förfogade över kärnvapen motiverade en amerikansk attack.

Det var en av många liknande nyheter det året, publicerade av de mest prestigefyllda amerikanska medierna inför det nära förestående Irakkriget.

Och alltihop var fel. Saddam Hussein förfogade inte över massförstörelsevapen. Underrättelseinformationen USA sade sig ha inhämtat stämde inte, analysen var undermålig.

Exemplet visar hur svårt det är ibland att slå fast vad som är sant och falskt, att skilja åsikter eller viljor från fakta. Långt ifrån allt är svart eller vitt. Och hur avgör du om den näst högst uppsatta politikern i en amerikansk regering ljuger eller bara är dåligt informerad?

Den som säger sig sitta på sanningen tar ibland på sig en mycket stor hatt. Men 2016, i svallvågorna av den amerikanska valkampanjens flod av påhittade "nyheter", verkar det viktigare än någonsin att reda ut ett par saker kring termerna *sanning* och *fakta*.

Seriösa medier har fel ibland. Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Sveriges Television, New York Times och alla andra publicerar då och då information som senare visar sig vara inkorrekt eller överdriven.

Det finns dock en viktig skillnad mellan de etablerade mediernas bevakning och de hundratala fiktiva nyhetssajter som månaderna inför presidentvalet den 8 november spred sina historier på Facebook och Twitter – och nådde en publik som ofta var större än New York Times och andras.

För seriösa journalister hittar inte på nyheter ur tomma intet. Men många av de fejknyheter som cirkulerade på Facebook byggde

däremot inte överhuvudtaget på någon konkret faktauppgift, eller innehöll förvanskade fakta som gav en story som sammantaget inte beskrev verkligheten.

Distinktionen mellan riktiga nyheter och påhitt kan verka självklar och meningslös att påpeka. Om det inte vore för att många läsare tycks lita mer på vad som dyker upp i deras åsikts- och "like"-styrda nyhetsfeed på Facebook än på vad som står i tidningen.

Under hösten har mejl kommit, även från svenska SvD-läsare, som exempelvis inte är övertygade om att den så kallade "pizzagate"-**SvD** är ett rent påhitt. Att inga fakta existerar som stödjer historien spelar ingen roll. Historien finns att "läsa på internet" och därmed är den, kanske ändå i någon mån, sann.

Vad vi riskerar att hamna i är två parallella verkligheter, där båda upplevs som lika sanna av dem som sympatiserar med det som hävdas, men där bara den ena bygger på konkreta fakta.

Det amerikanska medielandskapet med dess dominerande kabel-tv-nyheter är troligen en starkt bidragande orsak till grogrunden för desinformation. I USA väljer du tv-kanal beroende på var dina politiska sympatier ligger, och serveras – liksom i Facebooks aggregerade nyhetsfeed – åsikter som korresponderar med dina egna. Du slipper bli intellektuellt utmanad av avvikande åsikter.

CNN kritiseras ofta för att vara för liberal. Republikaner kallar kanalen "Clinton News Network". Men näst efter dess motpol Fox News så har CNN troligen gynnat Trump mer än någon annan tv-kanal inför valet.

Kanalen berömmar sig för att sända nyheter nästan dygnet runt, men saknar tillräckligt med material för att fylla ut tablån. Istället sitter en ändlös rad både liberala och konservativa åsiktsmaskiner och kommenterar tweets och andra händelser, timme ut och timme in. Under förespeglingen att det handlar om nyheter.

Resultatet blir att fakta väger allt lättare och åsikter väger allt tyngre. En radikal åsikt eller ett påstående, exempelvis tweetad av den blivande presidenten Donald Trump, tolkas som fakta av hans anhängare. Vips är det en etablerad, parallell "sanning" att tre miljoner fuskröster lades på Hillary Clinton i valet fast inga fakta stödjer påståendet.

Så vad är lösningen?

Mediekonsumenter behöver lära sig skillnaden mellan åsikter och fakta, och förstå innebörden av åtminstone grundläggande källkritik. Att Facebook nu ger användarna möjligheten att flagga uppenbart påhittade nyheter är bra, men det löser inte grundproblemet (och lär skapa nya problem för Facebook självt).

För bara om läsare, tv-tittare och FB-användare vågar utmana sig själva med åsikter och fakta som går emot den egna uppfattningen så kan desinformationen bekämpas.

Pizzagate

Pizzagate kallas den påhittade nyheten om att en restaurang i Washington påstods ha kopplingar till en barnsexhärva, där Hillary Clinton och medlemmar ur hennes stab skulle vara direkt inblandade.

Historien spreds i sociala medier med hashtaggen "Pizzagate". Den resulterade bland annat i att en man begav sig till den utpekade krogen med ett gevär och öppnade eld. Han greps innan någon kom till skada.

Erik Bergin

Följ skribent